

GIL-MANUEL HERNÁNDEZ

La història com a patrimoni

Segons un estudi recent, actualment hi ha al País Valencià més de set-centes associacions de voluntariat dedicades a la recuperació i divulgació del patrimoni històric i cultural, moviment que ha crescut excepcionalment als noranta i que compta encara amb majors perspectives d'implantació en la vida social.

El fenomen té un abast considerable al món desenvolupat i és una expressió de la moderna tendència a la patrimonialització de la nostra història, el que implica la protecció i conservació del patrimoni cultural en tant que preservació d'un passat diferenciat com a font d'identitat col·lectiva. Aquest fenomen es pot inserir en el canvi cultural estructural que suposa la transició d'uns valors materialistes a d'altres postmaterialistes on, satisfetes cada cop més les necessitats econòmiques i de seguretat personal, s'atorga la prioritat a la satisfacció de les necessitats socials i d'autorealització, camp on la cultura, i amb aquesta l'àmbit de la història, passa de ser un instrument o mitjà a ser una finalitat en si mateixa, en esdevenir font de sentit existencial i identitat personal i col·lectiva.

La revisió patrimonial del passat des d'una perspectiva cívica, crítica i reivindicativa, com s'adverteix en els moviments socials pel patrimoni, cal situar-la en el context del procés de globalització, que a més de la homogeneïtzació i relativització cultural comporta moviments de resistència d'allò local, és a dir, de revitalització dels elements culturals locals, que necessàriament apelen al retrobament amb la pròpia història, en tantes ocasions amagada i manipulada. És per això que en l'última dècada han proliferat les entitats dedicades a l'estudi, investigació i difusió de les històries locals, terrenys on la conservació de memòria oral té un pes determinant, en suposar la superació de les fractures derivades de la desactivació

institucional de la complexitat històrica.

A través de les mobilitzacions, treballs i discursos de l'associacionisme en defensa del patrimoni, resorgeix l'interès per la història com a tradició adaptada, una reconstrucció de la qual pren cos en forma de patrimoni. Com que es pren consciència que el passat està en perill degut als riscos inherents a la modernitat avançada, des de totes les bandes, però especialment des de l'associacionisme popular, s'encoratja la seua preservació com a patrimoni, de manera

“La memòria històrica pot ajudar a interpretar un present desbocat i encarar millor els desafiaments del futur.”

que aquest, que opera com a versió subjectivament seleccionada de la història, esdevé objectivació del llegat cultural i expressió d'una tendència a la retradicionalització paradoxal, en tant que compensatòria d'un món cada cop més destradicionalitzat i deshistoritzat.

Front a l'amenaça de desintegració social, de soledat ontològica, de desorientació col·lectiva, de pèrdua postmoderna de referents, front al dèficit d'identitat i l'amnèsia històrica que comporta la crisi de la modernitat, la història, o la seua representació adaptada, amb els seus recursos i símbols, apareix com a sòlid referent, capaç de generar activacions patrimonials socialment

acceptades i, fins i tot, de convertir-se en un preciat bé comercial de consum. D'aquesta forma, la memòria històrica, sovint associada a la idea de tradició popular, pot ajudar a produir el sentit necessari per a interpretar un present desbocat i encarar millor els desafiaments del futur.

Amb tot, el patrimoni cultural es genera com a construcció social amb capacitat de representar simbòlicament una identitat, una invenció basada en discursos que necessiten legitimar-se socialment per prendre forma de patrimoni acceptat. Inspirat en les fonts sacres de la naturalesa, la història i la genialitat, el patrimoni es formula en la modernitat a partir de la plena consciència de la pèrdua del passat. D'aquesta forma, i de la mateixa manera que sota l'impacte de la modernitat la natura es transforma en medi ambient, el passat i la tradició es transformen en patrimoni cultural. Com a fruit d'aquesta transformació, el patrimoni es converteix en un tema destacat de l'agenda cultural i política, que l'associacionisme pel patrimoni treu a la llum i col·loca en la primera línia de l'actualitat.

En última instància, el reciclatge de la història com a patrimoni pot implicar una democratització del coneixement del nostre passat, sovint sotmès a les servituds de l'academicisme científista, normalment distant de la sensibilitat popular, o lligat a les diverses formes d'instrumentalització institucional que auspia el poder. Des dels nous paràmetres que suposa la reivindicació de la història en el discurs de la restitució participativa, augmenten les possibilitats d'accedir a una major valoració social del nostre passat, el qual, com a patrimoni, és també susceptible de convertir-se en eina per a realitzar una crítica reflexiva de la nostra societat.